

Міністерство освіти і науки України

Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

**ПРОГРАМИ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ
«СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВЕ ОРІЄНТУВАННЯ»
(варіативний модуль «Подорож у життя»)
ДЛЯ 5-10 КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ДЛЯ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ
ПОРУШЕННЯМИ**

Автори: Міненко А.В., наук. співробітник лабораторії
олігофренопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН
України

Григун А.С., аспірант лабораторії олігофренопедагогіки
Інституту спеціальної педагогіки НАПН України

Київ - 2016

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Стрімкий розвиток інклюзивної освіти сприяв інтеграції дітей з легкою розумовою відсталістю у загальноосвітню школу, що в свою чергу спричинило збільшення кількості дітей з помірною розумовою відсталістю у спеціальних освітніх закладах. Як наслідок, підвищується державний і науковий інтерес до проблем розвитку та навчання дітей дошкільного віку з помірною розумовою відсталістю, зокрема виникає підвищена увага до змісту корекційно-розвиткових занять та необхідність вирішення проблеми адаптації цих дітей до сучасного середовища.

У спеціальному навчальному закладі для розумово відсталих дітей це завдання розглядається в системі корекційних занять з соціально-побутового орієнтування. Програма зсоціально-побутового орієнтування «Подорож у життя» є варіативним модулем. Зокрема, програма може використовуватись і як допоміжний засіб у реалізації змісту корекційно-розвиткової програми «Соціально-побутове орієнтування», і як самостійна корекційно-розвиткова програма (йдеться про використання програми у Центрах соціально-психологічної реабілітації, батьками).

Метою варіативного модуля корекційно-розвиткової програми зсоціально-побутового орієнтування «Подорож у життя» є соціальна адаптація школярів з порушеннями розумового розвитку шляхом формування соціальної компетентності.

Завдання програми полягає у формуванні тих навичок та вмінь дітей з порушеннями розумового розвитку (в тому числі помірними) які необхідні для свідомого і самостійного (на скільки це можливо) вирішення різноманітних життєвих проблем, зокрема, користування транспортом, засобами зв'язку, організації власного дозвілля і побуту, виконання норм і правил культурної поведінки в суспільстві, родині, формування понять про сімейні стосунки та родину та формування усвідомленого, відповідального ставлення до міжособистісних стосунків та планування власного сімейного життя.

Вирішення завдань програми «Подорож у життя» відбувається переважно шляхом практичних завдань, моделювання ситуацій та екскурсій та має чітку послідовність у організації занять з певної теми, як-то: 1) бесіда на тему та практичні завдання (з наочним матеріалом); 2) моделювання ситуації або екскурсії (подорожі); 3) складання чіткого плану подорожі, екскурсії з розподілом обов'язків (якщо необхідно); 4) здійснення екскурсії, подорожі, заходу тощо; 5) обговорення, аналіз здійсненої подорожі, екскурсії, заходу.

Узгодженості дій вчителя, вихователя, психолога, батьків їх контакту між собою, інформованості про роботу один одного, скоординованості планів роботи є основною умовою ефективності даної програми. Зв'язок з навчанням здійснюється за принципом випереджаючої, паралельної та подальшої взаємодії. Взаємодія вчителів, вихователів, психологів та батьків передбачає відстрочене у часі повторення пройденого на заняттях матеріалу, розширення і збагачення досвіду учнів, автоматизацію умінь, формування навички застосування отриманих знань та умінь у новій ситуації.

Перевагою варіативного модуля корекційно-розвиткової програми «Подорож у життя» є те, що черговість тем занять, зазначених у змісті програми, вчитель може обирати на власний розсуд, згідно із навчальним планом. Рекомендується не змінювати послідовність у організації занять, яка складається з п'яти основних етапів, вище викладених. Кількість годин, необхідних на проходження того чи іншого етапу вивчення теми визначається вчителем (вихователем) в залежності від можливостей учнів. Ще однією перевагою програми є диференціація очікуваних результатів за нозологічним принципом, йдеться про легкий та помірний ступінь порушень розумового розвитку.

ПРОГРАМНИЙ ЗМІСТ

5-й клас

Кількість годин	Зміст корекційно-розвиткових занять	Ймовірно очікувані результати
	<p>Вступне заняття.</p> <p>Правила поведінки на занятті.</p> <p>Прізвище та ім'я своє та інших учнів.</p>	<p>Розуміє правила заняття, намагається їх дотримуватись.</p> <p>Знає, називає й може написати своє ім'я та прізвище. Знає й називає імена інших учнів класу.</p> <p>* Розуміє основні правила заняття, за допомогою педагога їх дотримується, вибирає піктограми, що зображують правила заняття.</p> <p>* Реагує на своє ім'я. Вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці. Знає імена інших учнів класу.</p>
	<p>Домашня адреса. Адреса та номер школи. Імена батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя). Поведінка дитини у ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу, змодельованій на занятті у класі та змодельованій у реальних умовах (у супермаркеті, музеї, у транспорті тощо).</p>	<p>Знає, називає й пише свою домашню адресу, адресу та номер школи. Знає, називає імена батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя). Звертається за допомогою у змодельованій ситуації (до поліцейського, охоронника у супермаркеті, жінки з дитиною на зупинці), формулює запитання, знає як ввічливо звернутись до незнайомої людини.</p> <p>* Знає, (називає), знаходить картку з написом своєї домашньої адреси, адреси та номером школи, іменами батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя).</p> <p>* Вибирає малюнок із зображенням ситуації, коли дитина загубилась. Вибирає зображення людей, до яких можна звернутись за допомогою (до поліцейського, охоронника у супермаркеті, жінки з дитиною на зупинці, касира у магазині). Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна</p>

		<p>картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів). Викладає малюнки (завчасно підготовлені свої фотокартки) у послідовності дій в ситуації, коли дитина загубилась.</p>
	<p>Транспорт. Види транспорту (автобус, маршрутка, тролейбус, трамвай, метро, велосипед, автомобіль, поїзд, літак). Маршрут проїзду до школи-інтернату. Поведінка у транспорті. Оплата проїзду. Правила дорожнього руху.</p>	<p>На занятті й у реальних ситуаціях знає види транспорту та їх відмінності. Знає, називає маршрут до школи-інтернату (номер автобуса, назва зупинки, пересадки, пішохідний маршрут) і в зворотному напрямку додому. Знає, називає, дотримується правил поведінки у громадському транспорті (правила посадки, купівлі квитка/пред'явлення посвідчення, поведінки в салоні й при виході). Знає, називає й дотримується основних правил дорожнього руху для пішоходів (як і де переходити дорогу, об лаштовані зупинки для громадського транспорту), знає, називає й дотримується основних правил пересування на велосипеді (де можна їздити на велосипеді, як поводитись, коли поруч пішоходи, як переходити дорогу з велосипедом).</p> <p>*Знає, намагається назвати, вибирає на зображеннях назви різних видів транспорту. З допомогою педагога (з опорою на фотокартки) впізнає й показує маршрут до школи-інтернату. З допомогою педагога дотримується правил поведінки у громадському транспорті. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху.</p>
	<p>Здійснення покупок. Види торгівельних споруд (магазини, супермаркети, кіоски, ринки). Їх призначення й відмінності. Обслуговуючий персонал (продавці, касири,</p>	<p>Знає, називає й вибирає на картках із зображенням різних видів торгівельних споруд (магазини, супермаркети, кіоски, ринки). Знає, називає призначення й відмінності торгівельних споруд (призначення – за видами товарів, відмінності - за кількістю товарів та</p>

<p>консультанти, охоронники). Порядок купівлі товарів у супермаркеті.</p>	<p>асортименту, з товарним чеком чи без, за організацією процесу торгівлі). Знає й називає назви торгівельних споруд поряд зі своїм домом. Знає й називає назви обслуговуючого персоналу у супермаркеті - касири, консультанти, охоронники.</p> <p>Називає й дотримується порядку купівлі товарів у супермаркеті (підготувати список необхідних продуктів, зайти до супермаркету, взяти кошик, знайти вивіски-назви необхідних відділів, покласти до кошика необхідну кількість товарів, розрахуватись на касі, взяти чек, скласти товари у свій пакет).</p> <p>* Вибирає зображення різних видів торгівельних споруд. Знає, вибирає зображення тих торгівельних споруд, які зазвичай відвідує сім'я дитини. Знає, вибирає зображення й написи назв обслуговуючого персоналу. За допомогою педагога дотримується порядку купівлі товарів у супермаркеті (орієнтується у списку продуктів зі слів або малюнків, бере кошик, з допомогою педагога знаходить у супермаркеті необхідний товар, іде з кошиком до каси, з допомогою педагога розраховується за продукти, бере чек, складає у пакет).</p>
<p>Поведінка за столом під час чаювання (у класі, у гостях). Порядок сервірування столу для чаювання. Правила етикету (поведінка хлопців з дівчатами), поведінка за столом, користування серветкою, уміння акуратно їсти і пити, користуючись приборами. Прибирання столу після чаювання.</p>	<p>Знає, називає, викладає послідовно піктограми (зображення) порядку сервірування столу для чаювання, виконує самостійно (з опорою на піктограми) сервірування. Дотримується правил етикету (хлопці підставляють стільці дівчатам, дівчата наливають чай хлопцям), самостійно користується серветкою, уміє акуратно пити і їсти, користуючись приборами.</p> <p>Прибирає зі столу після чаювання (у гостях допомагає господині прибирати зі столу).</p> <p>* За вербальною інструкцією знаходить</p>

		<p>необхідне зображення (піктограму) тієї чи іншої дії під час чаювання, необхідного предмету (посуд, прибори, серветки, меблі). За допомогою педагога викладає послідовність дій у процесі сервірування столу до чаювання, з допомогою педагога сервірує стіл. Намагається акуратно їсти, пити і дотримуватись правил поведінки за столом, з допомогою педагога користується серветкою та прибирає зі столу. З допомогою педагога прибирає за собою, якщо не вдалося їсти акуратно.</p>
	<p>Культура поведінки під час відвідування кіно, музеїв, зоопарків тощо. Мета відвідування кіно, музеїв, зоопарків. Правила поведінки у кіно, музеїв, зоопарків. Розповідь про ту чи іншу екскурсію.</p>	<p>Знає, називає призначення різних місць культурного відпочинку й дозвілля. Сприймає й знає мету відвідування кіно, музею, зоопарку. Знає, називає й дотримується правил культурної поведінки у кіно, музеї, зоопарку. Розповідає (з опорою на фотокартки) на наступному занятті, батькам про враження від екскурсії.</p> <p>*За вербальною інструкцією педагога вибирає необхідне зображення того чи іншого місця культурного відпочинку. За допомогою педагога намагається дотримуватись правил культурної поведінки (не шуміти, не бігати, звертатись до незнайомих ввічливо, не сунути руки у клітку до звірів тощо). Вибирає необхідне зображення того місця культурного відпочинку, яке нещодавно відвідав. За допомогою, жестів, піктограм може розповісти про свої враження від екскурсії.</p>
	<p>Заключне заняття. Ім'я, прізвище своє і своїх батьків. Домашня адреса. Правила заняття. Правила дорожнього руху. Поведінка дитини у незнайомій, непередбаченій ситуації (якщо заблукав, загубився).</p>	<p>Знає, називає, пише своє ім'я, прізвище та своїх батьків. Знає, називає, пише домашню адресу, номер телефону батьків (знає де записано). Знає й дотримується правил заняття, правил дорожнього руху, поведінки у громадських місцях та етикету за столом.</p>

<p>Правила етикету за столом та в громадських місцях. Пригадування екскурсій, які відвідали протягом року. Прощання із учнями на час літніх канікул.</p>	<p>Звертається за допомогою у змодельованій ситуації (до поліцейського, охоронника у супермаркеті, жінки з дитиною на зупинці), формулює запитання, знає як ввічливо звернутись до незнайомої людини.</p> <p>Пам'ятає й розповідає (з опорою на фотокартки) історії з екскурсій, які відвідав протягом року. Формулює побажання на літо своїм однокласникам.</p> <p>* Намагається назвати, вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці. Знає імена інших учнів класу.</p> <p>З допомогою педагога дотримується правил поведінки на занятті, у громадському транспорті. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху. Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p> <p>Викладає малюнки (завчасно підготовлені свої фотокартки) у послідовності дій в ситуації, коли дитина загубилась.</p> <p>Намагається акуратно їсти, пити і дотримуватись правил поведінки за столом, з допомогою педагога користується серветкою та прибирає зі столу.</p> <p>Знає, вибирає зображення тих торговельних споруд, які зазвичай відвідує сім'я дитини.</p> <p>Знає, вибирає зображення й написи назв обслуговуючого персоналу.</p> <p>Вибирає необхідне зображення тих місць культурного відпочинку, які відвідав протягом року. За допомогою, жестів, піктограм може розповісти про свої враження від екскурсії, які відвідав протягом року. Знає й намагається</p>
--	--

		дотримуватись правил культурної поведінки під час спілкування з однолітками.
--	--	--

Орієнтовний алгоритм роботи на прикладі теми «Здійснення покупок».

Зміст занять за темою:

види торговельних споруд (магазини, супермаркети, кіоски, ринки), їх призначення й відмінності; Працівники супермаркету (продавці, касири, консультанти, охоронники); Порядок купівлі товарів у супермаркеті.

Ймовірні очікувані результати: Знає, називає й вибирає на картках із зображенням різних видів торговельних споруд (магазини, супермаркети, кіоски, ринки). Знає, називає призначення й відмінності торговельних споруд (призначення – за видами товарів, відмінності - за кількістю товарів та асортименту, з товарним чеком чи без, за організацією процесу торгівлі). Знає й називає назви торговельних споруд поряд зі своїм домом. Знає й називає назви обслуговуючого персоналу у супермаркеті - касири, консультанти, охоронники.

Називає й дотримується порядку купівлі товарів у супермаркеті (підготувати список необхідних продуктів, зайти до супермаркету, взяти кошик, знайти вивіски-назви необхідних відділів, покласти до кошика необхідну кількість товарів, розрахуватись на касі, взяти чек, скласти товари у свій пакет).

* Вибирає зображення різних видів торговельних споруд. Знає, вибирає зображення тих торговельних споруд, які зазвичай відвідує сім'я дитини. Знає, вибирає зображення й написи назв обслуговуючого персоналу. За допомогою педагога дотримується порядку купівлі товарів у супермаркеті (орієнтується у списку продуктів зі слів або малюнків, бере кошик, з допомогою педагога знаходить у супермаркеті необхідний товар, іде з кошиком до каси, з допомогою педагога розраховується за продукти, бере чек, складає у пакет).

Алгоритм роботи.

I етап роботи передбачає ознайомлення з темою в межах кабінету. Кількість занять за першим етапом роботи визначається спеціалістом в залежності від швидкості оволодіння дітьми знаннями та навичками та іншими організаційними умовами.

План заняття.

1. Привітання.

2. Повторення правил спілкування:

- не запізнюватись;
- не перебивати;
- звертатись один до одного по імені (а не він/вона);
- бути уважним;
- не ображати один одного;
- бути активним.

3. Спеціаліст знайомить дітей з основними відмінностями та призначенням різних торговельних споруд (магазин, супермаркет, кіоск, ринок), використовуючи їх зображення.

4. Гра «Різні магазини».

Мета: формування знань про призначення й відмінності різних торговельних споруд.

Обладнання: зображення (на картках або в електронному вигляді) різних торговельних споруд таких як: магазин, супермаркет, кіоск, ринок (фото реальних торговельних споруд або зображення з інтернету), картки з написами назв («магазин», «супермаркет», «кіоск», «ринок»). *Фото (роблять батьки) тих торговельних споруд, що відвідують батьки дитини, поряд з домом.

Завдання 1. За вербальною інструкцією учні знаходять зображення необхідної торгівельної споруди.

Завдання 2. За допомогою педагога підбирають до зображення відповідне слово.

Завдання 3. Самостійно або за допомогою спеціаліста визначають (намагаються визначити) відмінності та призначення кожної з торгівельних споруд.

5. Вирішення задач учнями самостійно або за допомогою спеціаліста.

Задача: до якої торгівельної споруди підеш, якщо тобі необхідно:

А) закупити продукти на тиждень;

Б) купити домашнє молоко;

В) терміново необхідно купити печиво до чаю (гості на порозі);

Г) ти відчуваєш спрагу і необхідно купити пляшку води;

Д) купити газету.

6. Гра «Працівники магазину».

Мета: формування знань про роботу різних працівників супермаркету.

Обладнання: зображення різних працівників супермаркету (касири, консультанти, охоронники), написи назв різних працівників супермаркету.

Хід гри: спеціаліст демонструє дітям зображення та розповідає про роботу різних працівників супермаркету, обговорює з дітьми різні ситуації, в яких необхідно звернутися до того чи іншого робітника супермаркету. За вербальною інструкцією учні знаходять зображення необхідного працівника супермаркету. За допомогою педагога підбирають до зображення відповідне слово. Самостійно або за допомогою спеціаліста визначають (намагаються визначити) в якій ситуації до кого з працівників супермаркету необхідно звернутись.

7. Завершення заняття. повторення та підсумок.

Другий етап передбачає відтворення ситуацій здійснення покупок в магазині в умовах класу (школи). Кількість занять визначається спеціалістом.

План заняття.

1. Привітання.

2. Повторення правил спілкування:

3. Гра «Магазин».

Мета: формування алгоритму здійснення покупок.

Обладнання: зображення різних продуктів харчування або іграшкові продукти харчування, папір, ручка, ксерокопії грошей різного номіналу, монети різного номіналу (необхідно розрахувати приблизну суму покупок для кожного учня і підготувати для кожного учня набір копій купюр та монет), цінники на товари.

Хід гри: спеціаліст обговорює з учнями мету здійснення покупок, тобто для чого, якої страви необхідно купити продукти (для бутерброду з ковбасою, з сиром, з рибою, для яєчні, для чаювання з гостями (чай та печиво), для приготування салату свіжого тощо). Визначає для кожного учня свою страву. Кожен учень самостійно або за допомогою спеціаліста складає (пише або обирає зображення чи написи назв продуктів) список продуктів, зазначаючи кількість одиниць товару, згідно тієї страви, яку отримав у завданні. Далі спеціаліст разом з учнями організують прості, домовляються де буде знаходитись у кабінеті каса, вхід у магазин, де вітрини, розкладають продукти на вітрини та цінники. Після чого дітям пропонується купити за списком продукти, дотримуючись послідовності дій - зайти до умовного супермаркету, взяти кошик /пакет, знайти необхідний відділі, покласти до кошика/пакета необхідну кількість товарів з урахуванням суми грошей яка є в учня, розрахуватись на касі, взяти чек.

4. Завершення заняття. повторення та підсумок.

Третій етап передбачає здійснення покупок у реальному супермаркеті, що потребує певної підготовки, а саме: напередодні обговорити з батьками дітей які продукти діти купуватимуть (батьки визначають ті продукти, які потрібні вдома, в межах 5 одиниць, із визначенням кількості або ваги), скласти список продуктів, батькам необхідно надати своїм дітям приблизну суму коштів для цих продуктів; заздалегідь домовитись із адміністрацією супермаркету про можливість проведення практичного заняття з дітьми у їхньому супермаркеті (це стосується ситуації, якщо у батьків не має можливості виділити кошти дітям на покупку тих чи інших товарів і після здійснення покупок діти повертають товари на прилавки).

Хід заняття: самостійне або з допомогою спеціаліста здійснення покупок у супермаркеті дотримуючись порядку: підготувати список необхідних продуктів, зайти до супермаркету, взяти кошик, знайти вивіски-назви необхідних відділів, покласти до кошика необхідну кількість товарів, враховуючи кількість наявних у учня коштів, розрахуватись на касі, взяти чек, скласти товари у свій пакет.

Завершення заняття, обговорення труднощів, підведення підсумків.

Алгоритм проведення занять за певною темою має три основні етапи: 1- ознайомлення з темою, 2 – відтворення ситуації у межах школи чи кабінету, 3 – закріплення навичок та знань у реальних ситуаціях. Винятком є такі теми, як кохання, статеві стосунки, шлюб.

6-й клас

Кількість годин	Зміст корекційно-розвиткових занять	Ймовірно очікувані результати
	<p>Вступне заняття.</p> <p>Правила поведінки на занятті.</p> <p>Розповідь про те, як провів літо.</p> <p>Домашня адреса. Адреса та номер школи. Імена батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя). Поведінка дитини у ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу (розширення й уточнення знань).</p>	<p>Розуміє правила заняття, дотримується їх.</p> <p>Може розповісти історію про події, що відбулись з ним влітку.</p> <p>Знає, називає, пише свою домашню адресу, імена батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя)</p> <p>Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин.</p> <p>* Розуміє основні правила заняття, за допомогою педагога їх дотримується, вибирає піктограми, що зображують правила заняття.</p> <p>*Вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці. Знає імена інших учнів класу, своїх батьків, вчителів.</p> <p>* Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин з опорою на піктограми, зображення.</p> <p>Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p>
	<p>Транспорт. Планування маршруту проїзду у різні точки міста.</p> <p>Поведінка у транспорті. Оплата проїзду у різних видах транспорту.</p> <p>Компостування. Правила дорожнього руху.</p>	<p>На занятті й у реальних ситуаціях знає види транспорту та їх відмінності. Знає, називає маршрут до школи-інтернату (номер автобуса, назва зупинки, пересадки, пішохідний маршрут) і в зворотному напрямку додому.</p> <p>Знає, називає, дотримується правил поведінки у громадському транспорті (правила посадки, купівлі квитка/пред'явлення посвідчення, компостування квитка, правила поведінки в салоні й при виході). Знає, називає й дотримується основних правил дорожнього руху для пішоходів (як і де переходити дорогу, облаштовані зупинки для громадського</p>

		<p>транспорту), знає, називає й дотримується основних правил пересування на велосипеді (де можна їздити на велосипеді, як поводитись, коли поруч пішоходи, я переходити дорогу з велосипедом).</p> <p>*Знає, намагається назвати, вибирає на зображеннях назви різних видів транспорту. З допомогою педагога (з опорою на фотокартки) впізнає й показує маршрут до школи-інтернату. З допомогою педагога дотримується правил поведінки у громадському транспорті, знає де компостер, за допомогою вчителя компостує квиток. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху.</p>
	<p>Подорож до парку відпочинку. Найбільш раціональний маршрут до парку відпочинку. Правила поведінки у громадському транспорті (у різних ситуаціях). Види ігор, організація дозвілля у парку відпочинку. Правила етикету спілкування з однолітками та старшими.</p>	<p>Визначає (за допомогою вчителя) місце розташування на мапі (інтернет мапа) необхідного парку відпочинку. На зупинці визначає номер необхідного автобусу (тролейбусу). Дотримується правил поведінки у громадському транспорті.</p> <p>Знає й дотримується правил поведінки у парку. На занятті та у парку знає ігри, що прийнятні для гри у парку, організовує прості ігри. Знає й дотримується правил етикету в спілкування з однолітками та дорослими.</p> <p>* На зупинці визначає номер необхідного автобусу (тролейбусу). Дотримується правил поведінки у громадському транспорті.</p> <p>Знає й дотримується правил поведінки у парку. Знає й дотримується правил етикету в спілкування з однолітками та дорослими.</p>
	<p>Здійснення покупок. Складання списку продуктів, визначення кількості продуктів, необхідних для тієї чи іншої страви.</p>	<p>Визначає необхідні продукти для простої страви (бутерброд, салат). Вміє складати список продуктів.</p> <p>Визначає, замовляє, обирає саме ту кількість</p>

<p>Порядок купівлі товарів у супермаркеті (магазині). Перевірка строку придатності продуктів.</p> <p>Покупка саме тієї кількості продуктів, яка необхідна для приготування тієї чи іншої страви.</p> <p>Підрахунок загальної вартості покупок з метою не перебільшення бюджету. Розрахунок на касі.</p>	<p>продуктів, яка необхідна для страви.</p> <p>Називає й дотримується порядку купівлі товарів у супермаркеті (підготувати список необхідних продуктів, зайти до супермаркету, взяти кошик, знайти вивіски-назви необхідних відділів, покласти до кошика необхідну кількість товарів, розрахуватись на касі, взяти чек, скласти товари у свій пакет).</p> <p>Знає як перевірити строк придатності продуктів.</p> <p>Підраховує загальну вартість покупок, вміє порівняти наявну суму та загальну вартість покупок.</p> <p>* За допомогою педагога вибирає на малюнку (називає) продукти необхідні для простої страви.</p> <p>За допомогою педагога дотримується порядку купівлі товарів у супермаркеті (орієнтується у списку продуктів зі слів або малюнків, бере кошик, з допомогою педагога знаходить у супермаркеті необхідний товар, іде з кошиком до каси, з допомогою педагога розраховується за продукти, бере чек, складає у пакет).</p> <p>Знає і виконує правила поведінки у магазині.</p>
<p>Свято Різдва.</p> <p>Традиції святкування Різдва.</p> <p>Відвідування церкви до Різдва.</p>	<p>Знає, називає основні традиції (в тому числі релігійні) святкування Різдва (походження свята, правила святкування, традиції сервірування святкового столу, які страви прийнято готувати до цього свята). Знає, називає й дотримується правил поведінки у церкві. Дотримується етикету спілкування з однолітками, старшими та служителями церкви.</p> <p>* Знає, розпізнає на малюнку різдвяні зображення. Намагається дотримуватись правил поведінки у церкві.</p>

<p>В очікувані гостей.</p> <p>Які події є приводом для запрошення гостей. Правила поведінки за столом. Відмінності між формами сервірування столу згідно різних подій (чаювання, день народження тощо). Планування й приготування страв для пригощання гостей. Складання списку продуктів, необхідних для страв. Покупка продуктів у магазині. Приготування бутербродів. Сервірування столу до приходу гостей. Організація розваг для гостей. Прибирання зі столу.</p>	<p>Знає, називає (за допомогою вчителя) в яких випадках прийнято запрошувати гостей (день народження, свято, вихідні). Визначає необхідні продукти для приготування різних видів бутербродів. Вміє скласти список продуктів.</p> <p>Визначає, замовляє, обирає саме ту кількість продуктів, яка необхідна для страви. Вміє самостійно приготувати прості бутерброди.</p> <p>Знає, називає, викладає послідовно піктограми (зображення) порядку сервірування столу згідно різних подій (чаювання, день народження тощо, виконує самостійно (з опорою на піктограми) сервірування. Дотримується правил етикету (хлопці підставляють стільці дівчатам, дівчата наливають чай хлопцям), самостійно користується серветкою, уміє акуратно пити і їсти, користуючись приборами. Прибирає зі столу після чаювання (у гостях допомагає господині прибирати зі столу).</p> <p>Знає вміє запропонувати декілька варіантів розваг для гостей (розглядання фотографій, танці, настільні ігри). Самостійно прибирає зі столу.</p> <p>* Визначає необхідні продукти для приготування простих бутербродів. Вміє скласти список (із зображень) необхідних продуктів.</p> <p>З допомогою вчителя готує прості бутерброди.</p> <p>Знає, називає, викладає послідовно піктограми (зображення) порядку сервірування столу згідно різних подій (чаювання, день народження тощо, виконує самостійно (з опорою на піктограми) сервірування. Дотримується правил етикету за столом,</p>
--	---

		<p>самостійно користується серветкою, намагається акуратно пити і їсти, користуючись приборами. Прибирає зі столу після чаювання (у гостях допомагає господині прибирати зі столу).</p> <p>Знає вміє запропонувати декілька варіантів розваг для гостей (розглядання фотографій, танці, настільні ігри). З допомогою педагога прибирає за собою, якщо не вдалося їсти акуратно. Самостійно (з допомогою) прибирає зі столу.</p>
	<p>Екскурсія до планетарію (цирку, театру), мета екскурсії. Найбільш раціональний маршрут проїзду до планетарію (цирку, театру тощо) та в зворотному напрямку. Форма одягу адекватна ситуації відвідання планетарію (цирку, театру тощо). Правила культурної поведінки, етикет у планетарію (цирку, театру тощо) (хлопці відкривають дівчатам двері, допомагають вдягнути верхній одяг, дівчата дякують, підказують хлопцям якщо треба поправити шапку, зав'язати шнурки, почистити куртку тощо) з однолітками і з дорослими (ввічливі форми звертання до дорослого). Обговорення вражень від екскурсії.</p>	<p>Знає, називає призначення різних місць культурного відпочинку й дозвілля. Сприймає й знає мету відвідування планетарію (цирку, театру). Знає, називає й дотримується правил культурної поведінки планетарію (цирку, театру) (хлопці відкривають дівчатам двері, допомагають вдягнути верхній одяг, дівчата дякують, підказують хлопцям якщо треба поправити шапку, зав'язати шнурки, почистити куртку тощо) з однолітками і з дорослими (ввічливі форми звертання до дорослого). Розповідає (з опорою на фотокартки) на наступному занятті, батькам про враження від екскурсії.</p> <p>*За вербальною інструкцією педагога вибирає необхідне зображення того чи іншого місця культурного відпочинку. За допомогою педагога намагається дотримуватись правил культурної поведінки (не шуміти, не бігати, звертатись до незнайомих ввічливо, не сунути руки у клітку до звірів тощо). Вибирає необхідне зображення того місця культурного відпочинку, яке нещодавно відвідав. За допомогою, жестів, піктограм може розповісти про свої враження від екскурсії.</p>

<p>Заключне заняття.</p> <p>Правила дорожнього руху.</p> <p>Поведінка дитини у незнайомій, непередбаченій ситуації (якщо заблукав, загубився). Правила етикету за столом, у гостях, у церкві, в громадських місцях та у спілкуванні з однолітками та із старшими. Пригадування екскурсій, які відвідали протягом року.</p> <p>Порядок здійснення покупок у магазині. Організація власного дозвілля у вільний час. Прощання із учнями на час літніх канікул.</p>	<p>Знає, називає, пише своє ім'я, прізвище та своїх батьків. Знає, називає, пише домашню адресу, номер телефону батьків (знає де записано). Знає й дотримується правил поведінки у різних ситуаціях.</p> <p>Пам'ятає й розповідає (з опорою на фотокартки) історії з екскурсій, які відвідав протягом року. Формулює побажання на літо своїм однокласникам.</p> <p>* Намагається назвати, вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці та імена своїх батьків. Знає імена інших учнів класу.</p> <p>З допомогою педагога дотримується правил поведінки на занятті, у громадських місцях та транспорті, у церкві. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху.</p> <p>Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p> <p>Намагається акуратно їсти, пити і дотримуватись правил поведінки за столом.</p> <p>Вибирає необхідне зображення тих місць культурного відпочинку, які відвідав протягом року. За допомогою, жестів, піктограм може розповісти про свої враження від екскурсії, які відвідав протягом року. Знає й намагається дотримуватись правил культурної поведінки під час спілкування з однолітками.</p>
---	--

7-й клас

Кількість годин	Зміст корекційно-розвиткових занять	Ймовірно очікувані результати
	<p>Вступне заняття.</p> <p>Правила поведінки на занятті.</p> <p>Розповідь про те, як провів літо.</p> <p>Домашня адреса. Адреса та номер школи. Імена батьків (опікунів), братів, сестер, відповідальних осіб (вчителя, вихователя). Поведінка дитини у ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу, якщо помітив пожежу, погано почувається, або поряд людині необхідна допомога, якщо став свідком або жертвою злочинних дій, номери телефонів екстрених служб (розширення й уточнення знань).</p>	<p>Розуміє правила заняття, дотримується їх.</p> <p>Може розповісти історію про події, що відбулись з ним влітку.</p> <p>Знає, називає, пише свою домашню адресу, імена батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя)</p> <p>Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин, знає номери телефонів екстрених служб та їх призначення.</p> <p>* Розуміє основні правила заняття, за допомогою педагога їх дотримується, вибирає піктограми, що зображують правила заняття.</p> <p>*Вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці. Знає імена інших учнів класу, своїх батьків, вчителів.</p> <p>* Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин з опорою на піктограми, зображення.</p> <p>Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p>
	<p>Транспорт. Найбільш раціональний маршрут до школи-інтернату або іншої необхідної точки міста.</p> <p>Користування мапою. Звертання до перехожих за допомогою у випадку, якщо забув номер автобуса.</p> <p>Поведінка у транспорті. Оплата проїзду у різних видах транспорту.</p> <p>Компостування. Правила дорожнього руху.</p>	<p>На занятті й у реальних ситуаціях знає види транспорту та їх відмінності. Знає, називає маршрут до школи-інтернату (номер автобуса, назва зупинки, пересадки, пішохідний маршрут) і в зворотному напрямку додому.</p> <p>За допомогою вчителя намагається користуватись електронною мапою, вміє вводити ти назву вулиці у пошукове вікно</p> <p>Знає, називає, дотримується правил поведінки у громадському транспорті (правила посадки, купівлі квитка/пред'явлення посвідчення, компостування квитка, правила поведінки в</p>

		<p>салоні й при виході). Дотримується правил звертання до перехожих, звертається із запитанням до перехожих. Знає, називає й дотримується основних правил дорожнього руху для пішоходів (як і де переходити дорогу, облаштовані зупинки для громадського транспорту), знає, називає й дотримується основних правил пересування на велосипеді (де можна їздити на велосипеді, як поводитись, коли поруч пішоходи, я переходити дорогу з велосипедом).</p> <p>*Знає, намагається назвати, вибирає на зображеннях назви різних видів транспорту. З допомогою педагога (з опорою на фотокартки) впізнає й показує маршрут до школи-інтернату. З допомогою педагога дотримується правил поведінки у громадському транспорті, знає де компостер, за допомогою вчителя компостує квиток. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху.</p>
	<p>Подорож до приміського залізничного вокзалу.</p> <p>Найбільш раціональний маршрут до приміського залізничного вокзалу.</p> <p>Правила поведінки у громадському транспорті (у різних ситуаціях) та у приміщенні приміського залізничного вокзалу. Поведінка дитини у ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу.Порядок придбання квитків та посадка на приміські поїзди.</p> <p>Культура спілкування з однолітками та старшими.</p> <p>Зовнішній вигляд.</p>	<p>На занятті й у реальних ситуаціях знає, називає призначення приміських вокзалів, порядок придбання квитків, правила посадки на приміські поїзди, правила поведінки у громадському транспорті, в ситуації, якщо загубився або потрібна допомогою. Знає і дотримується культури спілкування з однолітками й старшими, слідкує за зовнішнім виглядом (чистий одяг, зав'язані шнурки тощо).</p> <p>Умієорієнтуватися у розкладі руху приміських поїздів, визначати напрямок руху поїзда, купувати квитки у приміських залізничних касах, звернутись за допомогою.</p> <p>* На занятті вибирає картки (називає) із зображенням приміського залізничного</p>

		<p>вокзалу. Намагається (за допомогою вчителя) орієнтуватись у приміщенні приміського вокзалу. Знає й намагається дотримуватись правил поведінки у приміському вокзалі, в ситуації якщо заблукав. Знає, (називає), знаходить картку з написом своєї домашньої адреси, адреси та номером школи, іменами батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя).</p>
	<p>Екскурсія до поліклініки. Медичні установи: поліклініки, лікарні, аптеки та їх призначення. Номер телефону швидкої, довідкової служби поліклініки. Найбільш раціональний маршрут до поліклініки. Порядок звернення до лікаря. Звернення до реєстратури. Придбання ліків у аптеці. Культура поведінки та спілкування у поліклініці.</p>	<p>На занятті й у реальних ситуаціях знає, називає призначення поліклініки, лікарні, аптеки, номер телефону швидкої допомоги та довідкової служби поліклініки. За допомогою Інтернету може знайти адресу та маршрут до найближчої лікарні. Вміє записуватися на прийом до лікаря, викликати лікаря додому, купити ліки в аптеці. Знає, називає й дотримується правил та культури поведінки у медичних установах. * Знає, намагається назвати, вибирає на зображеннях різні види медичних установ (поліклініки, лікарні, аптеки), їх номери телефонів. Знає місце знаходження поліклініки за місцем проживання. Намагається за допомогою вчителя та з використанням піктограм купити ліки в аптеці, звернутись до реєстратури. Намагається дотримуватись правил поведінки у медичних установах та етикету спілкування.</p>
	<p>Новорічні свята. Історія та традиції святкування Дня святого Миколая та Нового року. Культура поведінки в гостях, організація культурного дозвілля під час святкування. Види подарунків, їх вибір, вручення та одержання. Вітання зі святами однолітків та старших.</p>	<p>Знає, називає основні традиції та історію новорічних свят Дня святого Миколая та Нового року (походження свята, правила святкування, традиції сервірування святкового столу, які страви прийнято готувати до цього свята). Знає, називає й дотримується правил культурної поведінки в гостях, вміє організувати прості ігри, виготовляє сам або з</p>

		<p>допомогою подарунки, вітальні листівки.</p> <p>Дотримується етикету спілкування з однолітками, вітання та отримання подарунків.</p> <p>* Знає, розпізнає на малюнку новорічні зображення та зображення атрибутів новорічних свят. Вміє за допомогою вчителя виготовити вітальні листівки та привітати близьких. Дотримується правил поведінки у гостях та під час святкування.</p>
	<p>Екскурсія до пекарні (кондитерська). Правила поведінки у пекарні, на виробництві. Поведінка дитини у ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу.</p> <p>Види продукції. Основи технології виробництва хлібобулочних (кондитерських) виробів. Робітничі спеціальності, їх назви, функціональні обов'язки та заробітна плата. Майстер-клас з виготовлення одного з видів хлібобулочних чи кондитерських виробів (за можливості у пекарні або в умовах школи). Техніка безпеки та культура поведінки на виробництві.</p>	<p>На занятті й у реальних ситуаціях знає, знаходить зображення пекарні (кондитерської) називає призначення.</p> <p>За допомогою Інтернету може знайти адресу та маршрут до потрібної пекарні. Знає, називає знаходить зображення основних видів продукції. Ознайомлений та може назвати основні етапи виробництва хлібобулочних (кондитерських) виробів, основні робітничі спеціальності, їх функціональні обов'язки та заробітна плата. Знає, називає й дотримується правил техніки безпеки та культури поведінки у пекарні на виробництві.</p> <p>* Знає, намагається назвати, вибирає на зображеннях пекарні (кондитерської), різні види хлібобулочних (кондитерських) виробів, основні робітничі спеціальності.</p> <p>Знає й дотримується правил техніки безпеки та культури поведінки у пекарні на виробництві, під час майстер-класу.</p>
	<p>Відвідування церкви до Великодня. Традиції святкування Великодня. Відвідання церкви напередодні Великодня, бесіда зі священнослужителями на тему історії та традицій Великодня. Культурна поведінка та спілкування</p>	<p>Знає, називає основні релігійні традиції святкування Великодня (походження свята, правила святкування, традиції сервірування святкового столу, які страви прийнято готувати до цього свята). Вміє привітати зі святом Великодня. Вміє планувати приготування святкових страв, скласти список необхідних</p>

<p>у церкві. Привітання зі святом великодня. Традиції сервірування та приготування страв до святкового обіду. Планування процесу приготування обіду (вибір страв, складання списку продуктів із зазначенням кількості і приблизної вартості, планування покрокового приготування страв). Культура поведінки за столом, в гостях.</p>	<p>продуктів, правила здійснення покупок у супермаркеті, сервірування столу для прийому гостей. Знає, називає й дотримується правил поведінки у церкві. Дотримується правил поведінки за столом, етикету спілкування з однолітками, старшими та служителями церкви.</p> <p>* Знає, розпізнає на малюнку зображення атрибутів Великодня. Визначає необхідні продукти для приготування простих страв до святкового столу. Вміє складати список (із зображень) необхідних продуктів.</p> <p>З допомогою вчителя готує прості страви.</p> <p>Знає, називає, викладає послідовно піктограми (зображення) порядку сервірування святкового столу, виконує самостійно (з опорою на піктограми) сервірування. Дотримується правил етикету за столом, самостійно користується серветкою, намагається акуратно пити і їсти, користуючись приборами. За допомогою вчителя виготовляє вітальну листівку до Великодня.</p> <p>Намагається дотримуватись правил поведінки у церкві, за столом, у гостях.</p>
<p>Пікнік за містом.</p> <p>Вибір місця пікніку (ліс за містом чи приміський парк відпочинку).</p> <p>Організація пікніку (обговорення хто які продукти бере для бутербродів, скільки необхідно взяти води на кожну людину, які речі необхідно з собою взяти на пікнік, правила поведінки у лісі, на природі, які засоби гігієни та медикаментів першої необхідності потрібно мати). Поведінка дитини у</p>	<p>За допомогою Інтернету може знайти маршрут до потрібного місця пікніку, вибрати вид транспорту. Знає, називає, може записати основні організаційні питання пікніку.</p> <p>Знає, називає й дотримується правил поведінки в громадському транспорті, правила дорожнього руху, поведінки у лісі, на природі, в ситуації якщо заблукав. Вміє організувати обід, ігри на природі. Знає, називає важливість прибирання місця відпочинку.</p> <p>* Знає, називає (за допомогою піктограм) й</p>

<p>ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу. Найбільш раціональний маршрут проїзду до місця відпочинку (прокладання маршруту на занятті за допомогою карти). Вибір транспорту (приміські поїзди, автобуси, трамваї), придбання квитків, правила проїзду та поведінки у громадському транспорті, організація обіду, організація культурного дозвілля на природі. Прибирання місця відпочинку після себе, важливість прибирання сміття на природі.</p>	<p>намагається дотримуватись правил поведінки в громадському транспорті, правила дорожнього руху, поведження у лісі, на природі, в ситуації якщо заблукав. Намагається за допомогою вчителя організувати обід, ігри на природі. Прибирає місце відпочинку.</p>
<p>Заключне заняття. Правила дорожнього руху. Поведінка дитини у незнайомій, непередбаченій ситуації (якщо заблукав, загубився). Правила етикету за столом, у гостях, у церкві, в громадських місцях та у спілкуванні з однолітками та із старшими. Пригадування екскурсій, подорожей які здійснили протягом року. Порядок здійснення покупок у магазині. Організація власного дозвілля у вільний час. Прощання із учнями на час літніх канікул.</p>	<p>Знає, називає, пише своє ім'я, прізвище та своїх батьків. Знає, називає, пише домашню адресу, номер телефону батьків (знає де записано). Знає й дотримується правил поведінки у різних ситуаціях. Пам'ятає й розповідає (з опорою на фотокартки) історії з екскурсій, які відвідав протягом року. Формулює побажання на літо своїм однокласникам. * Намагається назвати, вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці та імена своїх батьків. Знає імена інших учнів класу. З допомогою педагога дотримується правил поведінки на занятті, у громадських місцях та транспорті, у церкві. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху. Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів). Намагається акуратно їсти, пити і</p>

		<p>дотримуватись правил поведінки за столом.</p> <p>Вибирає необхідне зображення тих місць культурного відпочинку, які відвідав протягом року. За допомогою, жестів, піктограм може розповісти про свої враження від екскурсії, які відвідав протягом року. Знає й намагається дотримуватись правил культурної поведінки під час спілкування з однолітками.</p>
--	--	---

Орієнтовний план бесіди на тему «Екскурсія до поліклініки»

Коли ми хворіємо, ми йдемо до лікаря у поліклініку. Якщо у нас болить у грудях, ми кашляємо. Маємо нежить – ідемо до педіатра або до терапевта. Педіатр – лікар, який лікує дітей та підлітків до 18 років. Після 18 років треба іти до терапевта у поліклініку для дорослих. Якщо раптово заболить живіт, людина пораниться чи у неї буде чиряк – вона повинна іти до хірурга. До цих лікарів ми ходимо, коли у нас щось болить, або ми себе погано почуваємо. Але до двох лікарів – стоматолог та гінеколог – дівчатам та жінкам потрібно ходити два рази на рік, навіть коли нічого не болить. Стоматолог – зубний лікар – оглядає наші зуби, і якщо вони хворі, лікує їх: ставить пломби чи вириває зуб, який не можна вилікувати. Якщо ходити до нього регулярно і не боятися – зуби боліти не будуть, а маленькі дірочки легше пломбувати, ніж великі і болючі.

Гінеколог – це лікар, до якого ходять лише дівчата та жінки. Він приймає або у поліклініці, або у жіночій консультації. *Дівчина повинна знати, де знаходиться районна поліклініка та жіноча консультація. Матері бажано познайомити доньку з дільничним гінекологом, щоб вона могла самотійно до нього ходити. Не треба лякати дівчину цим лікарем, його відвідини повинні стати для неї такою ж буденною справою, як і прийом у терапевта чи районного психіатра.* Коли дівчина чи жінка іде до гінеколога, вона повинна мати з собою пелюшку чи серветку, а також стерильні гумові рукавички, які можна купити в аптеці. Лікар спочатку питає про самопочуття та скарги пацієнтки, потім дивиться її на кушетці, а якщо потрібно, дивиться на спеціальному кріслі. Гінеколог лікує усі хвороби жіночих статевих органів. До нього треба іти тоді, коли довго немає місячних, коли вони болючі чи надто тривалі; коли з'являються виділення з піхви; коли болить низ живота або коли жінка думає, що вона вагітна.

До лікаря-уролога у дитячу чи дорослу поліклініку хлопці та чоловіки приходять на огляд один раз на рік і тоді, коли у них болять або дуже сверблять член та яєчка, їм часто хочеться ходити в туалет і це буває боляче, до лікаря також звертаються тоді, коли важко розпочати чи закінчити статевий акт. Лікар розпитує про те, де у хворого болить, оглядає статеві органи та призначає

лікування. Уролога не треба соромитися, бо він стежить за здоров'ям чоловіків і вчасно може надати допомогу.

8-й клас

Кількість годин	Зміст корекційно-розвиткових занять	Ймовірно очікувані результати
	<p>Вступне заняття.</p> <p>Правила поведінки на занятті.</p> <p>Розповідь про те, як провів літо.</p> <p>Домашня адреса. Адреса та номер школи. Імена батьків (опікунів), братів, сестер, відповідальних осіб (вчителя, вихователя). Поведінка дитини у ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу, якщо помітив пожежу, погано почувається, або поряд людини необхідна допомога, якщо став свідком або жертвою злочинних дій, номери телефонів екстрених служб (розширення й уточнення знань).</p>	<p>Розуміє правила заняття, дотримується їх.</p> <p>Може розповісти історію про події, що відбулись з ним влітку.</p> <p>Знає, називає, пише свою домашню адресу, імена батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя)</p> <p>Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин, знає номери телефонів екстрених служб та їх призначення.</p> <p>* Розуміє основні правила заняття, за допомогою педагога їх дотримується, вибирає піктограми, що зображують правила заняття.</p> <p>*Вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці. Знає імена інших учнів класу, своїх батьків, вчителів.</p> <p>* Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин з опорою на піктограми, зображення.</p> <p>Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p>
	<p>Дружба. Любов. Кохання. Сім'я. Родинні стосунки.</p>	<p>За допомогою вчителя намагається пояснити поняття дружба, любов, кохання, сім'я.</p> <p>На малюнках або фото визначає (намагається, за допомогою вчителя) ситуації, що зображують дружбу, кохання та сім'ю.</p> <p>Називає (намагається, за допомогою вчителя) правила й відмінності поведінки у різних стосунках (дружба, кохання, сім'я).</p> <p>* На малюнках або фото визначає (намагається,</p>

		за допомогою вчителя) ситуації, що зображують дружбу, кохання та сім'ю.
	Відвідування кінотеатру (музею, театру, галереї). Правила етикету в громадських місцях та у спілкуванні з однолітками та із старшими. Найбільш раціональний маршрут проїзду до кінотеатру (прокладання маршруту на занятті за допомогою карти). Вибір транспорту (маршрутки, автобуси, трамваї), придбання квитків, правила проїзду та поведінки у громадському транспорті.	На занятті й у реальних ситуаціях знає, називає призначення й відмінності кінотеатру, музею, театру, галереї, правила поведінки у громадських місцях, в ситуації, якщо загубився або потрібна допомога. Знає і дотримується культури спілкування з однолітками й старшими, слідкує за зовнішнім виглядом (чистий одяг, зав'язані шнурки тощо). * На занятті вибирає картки (називає) із зображенням кінотеатру, музею, театру, галереї. Знає й намагається дотримуватися правил поведінки у громадському місті, в ситуації якщо заблукав. Знає, (називає), знаходить картку з написом своєї домашньої адреси, адреси та номером школи, іменами батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя).
	Свято закоханих. Історія та традиції святкування Дня святого Валентина. Культура поведінки в гостях, організація культурного дозвілля під час святкування. Види подарунків, їх вибір, вручання та одержання. Вітання зі святами однолітків та старших.	Знає, називає основні традиції та історію Дня святого Валентина (походження свята, правила святкування). Знає, називає й дотримується правил культурної поведінки в гостях, вміє організувати прості ігри, виготовляє сам або з допомогою подарунки, вітальні листівки. Дотримується етикету спілкування з однолітками, вітання та отримання подарунків. * Знає, розпізнає на малюнку зображення атрибутів свята Дня закоханих. Вміє за допомогою вчителя виготовити вітальні листівки та привітати близьких. Дотримується правил поведінки у гостях та під час святкування.
	Екскурсія до Ботанічного саду. Найбільш раціональний маршрут проїзду до Ботанічного саду	За допомогою Інтернету може знайти (за допомогою вчителя) адресу та маршрут до Ботанічного саду. Знає, називає й дотримується

<p>(прокладання маршруту на занятті за допомогою карти). Вибір транспорту (маршрутки, автобуси, трамваї), придбання квитків, правила проїзду та поведінки у громадському транспорті. Правила етикету в громадських місцях та у спілкуванні з однолітками та із старшими,.</p>	<p>правил та культури поведінки під час екскурсії. * Знає, намагається назвати, вибирає на малюнках зображення Ботанічного саду. Намагається дотримуватись правил поведінки у громадському транспорті, та етикету спілкування.</p>
<p>Екскурсія до Комунального об'єднання Зеленбуд. Найбільш раціональний маршрут проїзду до КО Зеленбуд (прокладання маршруту на занятті за допомогою карти). Вибір транспорту (маршрутки, автобуси, трамваї), придбання квитків, правила проїзду та поведінки у громадському транспорті. Правила поведінки у громадських місцях. Види послуг або діяльності організації. Робітничі спеціальності, їх назви, функціональні обов'язки та заробітна плата. Майстер-клас.</p>	<p>За допомогою Інтернету може знайти адресу та маршрут до КО Зеленбуд. За допомогою Інтернету може знайти (за допомогою вчителя) адресу та маршрут до КО Зеленбуд. Ознайомлений та може назвати основні послуги та види діяльності Комунального об'єднання Зеленбуд, основні робітничі спеціальності, їх функціональні обов'язки та заробітна плата. Знає, називає й дотримується правил поведінки у громадських місцях. * Знає, намагається назвати, вибирає на зображеннях основні робітничі спеціальності, за допомогою вчителя виконує завдання під час майстер-класу. Знає й дотримується правил поведінки у громадських місцях, під час екскурсії, під час майстер-класу.</p>
<p>Заключне заняття. Правила дорожнього руху. Поведінка дитини у незнайомій, непередбаченій ситуації (якщо заблукав, загубився). Правила етикету за столом, у гостях, в громадських місцях та у спілкуванні з однолітками та із старшими. Пригадування екскурсій, подорожей які</p>	<p>Знає, називає, пише своє ім'я, прізвище та своїх батьків. Знає, називає, пише домашню адресу, номер телефону батьків (знає де записано). Знає й дотримується правил поведінки у різних ситуаціях. Пам'ятає й розповідає (з опорою на фотокартки) історії з екскурсій, які відвідав протягом року. Формулює побажання на літо своїм однокласникам. * Намагається назвати, вибирає своє ім'я та</p>

<p>здійснили протягом року. Порядок здійснення покупок у магазині.</p> <p>Організація власного дозвілля у вільний час. Прощання із учнями на час літніх канікул.</p>	<p>прізвище, написане на карточці та імена своїх батьків. Знає імена інших учнів класу.</p> <p>З допомогою педагога дотримується правил поведінки на занятті, у громадських місцях та транспорті, у церкві. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху.</p> <p>Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p> <p>Намагається акуратно їсти, пити і дотримуватись правил поведінки за столом.</p> <p>Вибирає необхідне зображення тих місць культурного відпочинку, які відвідав протягом року. За допомогою, жестів, піктограм може розповісти про свої враження від екскурсії, які відвідав протягом року. Знає й намагається дотримуватись правил культурної поведінки під час спілкування з однолітками.</p>
--	--

Орієнтовний план бесід на теми сексуального виховання підлітків з порушеннями розумового розвитку (для педагогів, вихователів, психологів та батьків) подано нижче.

9-й клас

Кількість годин	Зміст корекційно-розвиткових занять	Ймовірно очікувані результати
	<p>Вступне заняття.</p> <p>Правила поведінки на занятті.</p> <p>Розповідь про те, як провів літо.</p> <p>Домашня адреса. Адреса та номер школи. Імена батьків (опікунів), братів, сестер, відповідальних осіб (вчителя, вихователя). Поведінка дитини у ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу, якщо</p>	<p>Розуміє правила заняття, дотримується їх.</p> <p>Може розповісти історію про події, що відбулись з ним влітку.</p> <p>Знає, називає, пише свою домашню адресу, імена батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя)</p> <p>Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин, знає номери телефонів екстрених служб та їх призначення.</p>

	<p>помітив пожежу, погано почувається, або поряд людині необхідна допомога, якщо став свідком або жертвою злочинних дій, номери телефонів екстрених служб (розширення й уточнення знань).</p>	<p>* Розуміє основні правила заняття, за допомогою педагога їх дотримується, вибирає піктограми, що зображують правила заняття.</p> <p>*Вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці. Знає імена інших учнів класу, своїх батьків, вчителів.</p> <p>* Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин з опорою на піктограми, зображення.</p> <p>Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p>
	<p>Дружба. Любов. Кохання. Сексуальний потяг. Правила етикету у спілкуванні з однолітками та із старшими.</p>	<p>За допомогою вчителя намагається пояснити поняття дружба, любов, кохання ті відмінності між ними. Ознайомлений із поняттям сексуального потягу та знає як діяти в ситуації, коли відчув потяг.</p> <p>На малюнках або фото визначає (намагається, за допомогою вчителя) ситуації, що зображують дружбу, кохання та любов.</p> <p>Називає (намагається, за допомогою вчителя) правила й відмінності поведінки у різних стосунках (дружба, кохання, сім'я).</p> <p>Називає й дотримується правил етикету у спілкуванні з однолітками та із старшими.</p> <p>* На малюнках або фото визначає (намагається, за допомогою вчителя) ситуації, що зображують дружбу, кохання та сім'ю.</p> <p>Дотримується правил етикету у спілкуванні з однолітками та із старшими.</p>
	<p>Сім'я. Сімейні стосунки. Взаємодопомога між членами сім'ї. Сімейний бюджет. Планування сімейного бюджету.</p>	<p>Знає й диференціює, пояснює поняття сім'я, сімейні стосунки, сімейний бюджет.</p> <p>Намагається й допомагає своїм членам сім'ї в побутових справах. Намагається за допомогою вчителя планувати сімейний бюджет (в ігрових ситуаціях).</p>

		<p>*Знаходить малюнки із зображенням сім'ї, сімейних стосунків. Намагається допомагати батькам у побуті. Дотримується правил етикету у спілкуванні з однолітками та із старшими.</p>
	<p>Відвідання кафе. Найбільш раціональний маршрут проїзду до кафе (прокладання маршруту на занятті за допомогою карти). Вибір транспорту (маршрутки, автобуси, трамваї), придбання квитків, правила проїзду та поведінки у громадському транспорті. Правила поведінки у громадських місцях, за столом, організація культурного дозвілля під час відвідання кафе.</p>	<p>За допомогою Інтернету може знайти (за допомогою вчителя) адресу та маршрут до кафе й самостійно дістатися пункту призначення. Знає, називає й дотримується правил культурної поведінки в кафе, громадському транспорті, вміє організувати прості ігри. Дотримується етикету спілкування з однолітками, дорослими, працівниками кафе.</p> <p>* Дотримується правил поведінки у кафе, за столом, у громадському транспорті.</p>
	<p>Магазин одягу та взуття. Здійснення покупок. Порядок купівлі товарів у магазині. Розрахунок на касі. Правила поведінки у громадських місцях.</p>	<p>Називає показує на малюнках відмінності різних магазинів (продуктових, одягу, взуття). Знає свій розмір одягу та взуття.</p> <p>Називає й дотримується порядку купівлі товарів (визначити необхідний товар, зайти знайти товар у магазині, приміряти, розрахуватись на касі, взяти чек, скласти товари у свій пакет).</p> <p>Підраховує загальну вартість покупок, вміє порівняти наявну суму та загальну вартість покупок. Дотримується правил поведінки у магазині.</p> <p>* За допомогою педагога вибирає на малюнку (називає) різні види магазинів (продуктових, одягу, взуття).</p> <p>За допомогою педагога дотримується порядку купівлі товарів у магазині (знайти товар у магазині, з допомогою педагога приміряти, з допомогою педагога розрахуватись на касі,</p>

		взяти чек, скласти товари у свій пакет) Знає і виконує правила поведінки у магазині.
	<p>Засоби зв'язку. Мобільний зв'язок, його призначення правила етикету спілкування по телефону.</p> <p>Електронна пошта. Правила користування електронною поштою та етикету переписки.</p>	<p>Знає й називає призначення та відмінності мобільного зв'язку і електронної пошти. Знає й дотримується правил користування та етикету спілкування по телефону та переписки по електронній пошті.</p> <p>*На малюнках диференціює й намагається назвати зображення мобільного телефону, комп'ютера.</p> <p>За допомогою вчителя намагається користуватись мобільним телефоном та електронною поштою.</p>
	<p>Заключне заняття.</p> <p>Правила дорожнього руху.</p> <p>Поведінка дитини у незнайомій, непередбаченій ситуації (якщо заблукав, загубився). Правила етикету за столом, у гостях, в громадських місцях та у спілкуванні з однолітками та із старшими. Пригадування екскурсій, подорожей які здійснили протягом року. Порядок здійснення покупок у магазині. Організація власного дозвілля у вільний час.</p> <p>Прощання із учнями на час літніх канікул.</p>	<p>Знає, називає, пише своє ім'я, прізвище та своїх батьків. Знає, називає, пише домашню адресу, номер телефону батьків (знає де записано). Знає й дотримується правил поведінки у різних ситуаціях.</p> <p>Пам'ятає й розповідає (з опорою на фотокартки) історії з екскурсій, які відвідав протягом року. Формулює побажання на літо своїм однокласникам.</p> <p>* Намагається назвати, вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці та імена своїх батьків. Знає імена інших учнів класу.</p> <p>З допомогою педагога дотримується правил поведінки на занятті, у громадських місцях та транспорті, у церкві. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху.</p> <p>Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p> <p>Намагається акуратно їсти, пити і дотримуватись правил поведінки за столом.</p>

	<p>Вибирає необхідне зображення тих місць культурного відпочинку, які відвідав протягом року. За допомогою, жестів, піктограм може розповісти про свої враження від екскурсії, які відвідав протягом року. Знає й намагається дотримуватись правил культурної поведінки під час спілкування з однолітками.</p>
--	--

Орієнтовний план бесід на теми сексуального виховання підлітків з порушеннями розумового розвитку (для педагогів, вихователів, психологів та батьків) подано нижче.

10-й клас

Кількість годин	Зміст корекційно-розвиткових занять	Ймовірно очікувані результати
	<p>Вступне заняття. Правила поведінки на занятті. Розповідь про те, як провів літо. Домашня адреса. Адреса та номер школи. Імена батьків (опікунів), братів, сестер, відповідальних осіб (вчителя, вихователя). Поведінка дитини у ситуації, якщо заблукав, загубився, відстав від класу, якщо помітив пожежу, погано почувається, або поряд людині необхідна допомога, якщо став свідком або жертвою злочинних дій, номери телефонів екстрених служб (розширення й уточнення знань).</p>	<p>Розуміє правила заняття, дотримується їх. Може розповісти історію про події, що відбулись з ним влітку. Знає, називає, пише свою домашню адресу, імена батьків (опікунів), відповідальних осіб (вчителя, вихователя) Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин, знає номери телефонів екстрених служб та їх призначення. * Розуміє основні правила заняття, за допомогою педагога їх дотримується, вибирає піктограми, що зображують правила заняття. *Вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці. Знає імена інших учнів класу, своїх батьків, вчителів. * Уміє обирати джерела допомоги відповідно до обставин з опорою на піктограми, зображення. Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p>
	Сім'я. Сімейні стосунки.	Знає й диференціює, пояснює поняття сім'я,

	<p>Взаємодопомога між членами сім'ї. Сімейний бюджет. Планування сімейного бюджету (уточнення й доповнення знань).</p>	<p>сімейні стосунки, сімейний бюджет. Намагається й допомагає своїм членам сім'ї в побутових справах. Намагається за допомогою вчителя планувати сімейний бюджет (в ігрових ситуаціях). *Знаходить малюнки із зображенням сім'ї, сімейних стосунків. Намагається допомагати батькам у побуті. Дотримується правил етикету у спілкуванні з однолітками та із старшими.</p>
	<p>Статеві стосунки, їх наслідки. Особиста гігієна. Екскурсія до Кожно-венерологічного диспансеру, просвітницька бесіда з медичними працівниками (гінеколог, уролог, венеролог) на тему статевих стосунків.</p>	<p>Знає й називає поняття статеві стосунки, умови і правила статевих стосунків. Знає, називає й дотримується правил особистої гігієни. Дотримується правил поведінки і спілкування у медичній установі, з дорослими та однолітками. Ознайомлений з наслідками порушень статевої поведінки. * Знає, намагається назвати й дотримується правил особистої гігієни. Дотримується правил поведінки і спілкування у медичній установі, з дорослими та однолітками. Ознайомлений з наслідками порушень статевої поведінки.</p>
	<p>Екскурсії до установ працевлаштування. Роль трудової діяльності у житті дорослої людини. Найбільш раціональний маршрут проїзду до кафе (прокладання маршруту на занятті за допомогою карти). Вибір транспорту (маршрутки, автобуси, трамваї), придбання квитків, правила проїзду та поведінки у громадському транспорті. Правила поведінки у громадських місцях, етикет спілкування зі старшими та однолітками.</p>	<p>Знає й називає мету та переваги працевлаштування. За допомогою Інтернету може знайти (за допомогою вчителя) адресу та маршрут до установи працевлаштування й самостійно дістатися пункту призначення. Знає, називає й дотримується правил культурної поведінки в громадському транспорті, в установі. Дотримується етикету спілкування з однолітками, дорослими, працівниками установи. * Дотримується правил поведінки в установі, у громадському транспорті. Дотримується етикету спілкування з однолітками, дорослими, працівниками установи. Активно долучається</p>

		до виконання роботи.
	<p>Заключне заняття.</p> <p>Правила дорожнього руху.</p> <p>Поведінка дитини у незнайомій, непередбаченій ситуації (якщо заблукав, загубився). Правила етикету за столом, у гостях, в громадських місцях та у спілкуванні з однолітками та із старшими. Пригадування екскурсій, подорожей які здійснили протягом року. Порядок здійснення покупок у магазині. Організація власного дозвілля у вільний час.</p> <p>Прощання із учнями на час літніх канікул.</p>	<p>Знає, називає, пише своє ім'я, прізвище та своїх батьків. Знає, називає, пише домашню адресу, номер телефону батьків (знає де записано). Знає й дотримується правил поведінки у різних ситуаціях.</p> <p>Пам'ятає й розповідає (з опорою на фотокартки) історії з екскурсій, які відвідав протягом року. Формулює побажання на літо своїм однокласникам.</p> <p>* Намагається назвати, вибирає своє ім'я та прізвище, написане на карточці та імена своїх батьків. Знає імена інших учнів класу.</p> <p>З допомогою педагога дотримується правил поведінки на занятті, у громадських місцях та транспорті, у церкві. Диференціює кольори світлофору, знає на який колір можна переходити дорогу, виконує основні правила дорожнього руху.</p> <p>Знає де (у кармані, у портфелі, на руці) знаходиться його власна картка з його ім'ям, адресою й телефоном батьків/опікунів).</p> <p>Намагається акуратно їсти, пити і дотримуватись правил поведінки за столом.</p> <p>Вибирає необхідне зображення тих місць культурного відпочинку, які відвідав протягом року. За допомогою, жестів, піктограм може розповісти про свої враження від екскурсії, які відвідав протягом року. Знає й намагається дотримуватись правил культурної поведінки під час спілкування з однолітками.</p>

Орієнтовний план бесід на теми сексуального виховання підлітків порушеннями розумового розвитку (для педагогів, вихователів, психологів та батьків).

Вступне слово

Часто ми стикаємося з упередженим ставленням батьків та фахівців до поняття «сексуальне виховання», які до того ж часто не усвідомлюють його спільні та відмінні ознаки з вихованням статевим. Насправді ж **статеве виховання** – це система громадських, педагогічних та медико-психологічних дій, спрямованих на виховання у дітей та підлітків правильного ставлення до питань статі. Тоді як **сексуальний просвіта** – це інформування дітей та підлітків з питань анатомії та фізіології статі людини, психосексуального розвитку та виконання статевої ролі. Під сексуальним вихованням розуміють не лише інтимні стосунки сексуальних партнерів, але і засвоєння дітьми та підлітками певних статевої ролі моделей поведінки, формування навичок спілкування людей різної статі. Особливо наголошується саме на соціальній складовій цієї проблеми.

Враховуючи існуючі суперечності у визначенні понять та особливості психосексуального розвитку дітей та підлітків зі зниженим інтелектом, ми вважаємо за доцільне ввести поняття психологічного супроводу або психологічної підтримки психосексуального розвитку дітей, підлітків та молоді з вадами інтелектуального розвитку.

Окрім безпосередньої роботи з підлітками, необхідно проводити також просвітницьку роботу з батьками та фахівцями, адже саме від скоординованості зусиль та єдиних вимог залежить ефективність виховних впливів.

Проте багато хто вважає, що людям зі зниженим інтелектом не варто давати знання про особливості міжстатевих стосунків, аби не викликати до них надмірної цікавості. Такі думки пов'язані із соромом говорити про статеві стосунки. Щоб допомогти дітям, ми повинні самі стати зрілими у сексуальному сенсі. Не слід забувати, що знання – це могутня сила, адже жертвами сексуальних домагань часто стають саме недосвідчені у питаннях статі та статевої ролі. Крім того, сексуальні стосунки – це не лише фізіологічний акт, але і велике розмаїття стосунків між чоловіком та жінкою, у т.ч. знайомство, побачення, закоханість, бажання створити сім'ю.

Проводити бесіди та заняття з підлітками та молоддю зі зниженим інтелектом потрібно з урахуванням їхніх психологічних особливостей, рівня загального розвитку та обсягу наявних знань. Подані нижче зразки бесід є орієнтовними і мають бути адаптовані до особливостей конкретного вихованця, рівня його розвитку та його запитів стосовно даної теми. Не завжди потрібно розповідати в деталях кожний аспект статевої ролі, проте якщо молоді люди ставлять запитання, що, як правило, виникають у них після перегляду фільмів, ілюстрованих журналів чи розмов з більш «досвідченими» приятелями, дорослі можуть знайти на них відповіді, зокрема, у даних рекомендаціях.

Тема: «Про дружбу»

Кожній людині потрібно мати друга. Друг – це людина, яка нас розуміє, може вислухати і дати пораду. Друг ніколи не залишить товариша на самоті з його проблемами. Друзі мають спільні інтереси і захоплення, вони люблять проводити час разом, говорити по телефону, ходити у гості один до одного та на прогулянки.

Навіть якщо вони відвідують різні школи чи реабілітаційні центри, їм завжди є про що поговорити. Для того щоб бути гарним другом, потрібно уміти не лише говорити, але і слухати іншого. Дружба починається тоді, коли люди довіряють один одному. Друзі ніколи не нудьгують разом.

Тема: «Про кохання і любов»

Любити когось – це бажати йому щастя, здоров'я та добра. Це значить без вигоди для себе допомагати тому, кого любиш. Можна любити дивитися телевизор, любити кицьку, любити їсти. Ми любимо маму, тата, наших рідних тому, що вони у нас є. Мати безкорисно любить свою дитину і радіє від її присутності.

З 11-ти років дівчата та хлопці починають закохуватися. Їм подобаються як ровесники, так і люди, старші від них. Якщо дівчина закохується у відомого співака, вона починає збирати листівки з його фото, дивитися його кліпи, слухати пісні. Тоді дівчина переживає платонічне кохання без бажання статевого відносин.

Для дівчат у коханні важливою є романтика. Їй подобається, коли дарують квіти, говорять компліменти. Хлопці ж більше уваги звертають на зовнішність дівчини, у них швидко виникає статеве збудження, яке дівчата часто вважають проявом кохання.

Коли люди кохають один одного, вони хочуть бачитися частіше і ходять на побачення. На побаченнях закохані можуть гуляти разом, ходити в кафе, дивитися фільми в кінотеатрах чи ходити на вистави до театрів. Хлопці дарують дівчатам квіти і пригощають морозивом чи кавою. Якщо люди кохають один одного, вони починають обніматися і цілуватися. Але не треба ходити на побачення тільки тому, що так роблять інші. Людина, з якою батьки чи хтось із рідних знав, де ти будеш. Якщо ви повертаєтеся з побачення увечері, хлопець обов'язково повинен провести дівчину додому.

Тема: «Статеві стосунки»

Для продовження свого існування на світі всі живі істоти, а також люди повинні давати потомство – народжувати собі подібних. Це відбувається тоді, коли чоловічий сперматозоїд зустрічається з жіночою яйцеклітиною. Саме для

цього у чоловіка є статевий орган, який ще називають пеніс або член. Перед тим, як член увійде у піхву («дірочку»), він повинен стати твердим та пружним. Це відбувається тому, що член наповнюється додатковою порцією крові, яка заповнює всі його тканини. Щось подібне відбувається і тоді, коли намочити поролон, — він швидко наповнюється водою, стає більшим і пружнішим. Статевий орган чоловіка залишається твердим і великим, доки сперматозоїди швидко не вийдуть назовні через маленьку трубочку в середині члена. У цей момент чоловік відчуває задоволення, яке називається оргазмом. Потім кров відходить від члена, він знову стає м'яким та маленьким.

Коли такі стосунки трапляються у жінки вперше, вона відчуває біль, і з піхви з'являється кров. Це відбувається тому, що при вході у піхву у всіх дівчат є плівочка, яка розривається, коли статевий орган чоловіка входить до статевих органів жінки вперше. Біль швидко проходить, і кров зупиняється. Жінка, як і чоловік, також відчуває задоволення від статевих стосунків, проте їх наслідком можуть стати ще й вагітність та хвороби, які дуже довго лікуються. Щоб цього уникнути, дуже важливо використовувати під час сексу презервативи.

Презервативи – це маленькі гумові мішечки, які одягаються на член чоловіка і допомагають попередити вагітність та хвороби, що передаються статевим шляхом. Презервативи одягаються чоловіком, коли його статевий орган є твердим та великим. Якщо це зробити правильно, сперматозоїди не потраплять до піхви, жінка не завагітніє, і обидва не захворіють на тяжкі хвороби. Статеві стосунки без презерватива можливі лише тоді, коли хлопець і дівчина, чоловік і жінка люблять один одного, знають, що обидва здорові та мріють народити спільну дитину.

Ми радимо, щоб батьки вдома чи фахівці на заняттях із сексуального виховання показали, як одягається презерватив. При цьому рекомендуємо не використовувати допоміжні предмети, а скористатися фалоімітатором, що можна придбати у магазинах товарів інтимного призначення, які є у багатьох містах України. Досвід батьків свідчить про доцільність подібних покупок, адже з їх допомогою можна вирішити деякі проблеми, пов'язані зі статевим розвитком їхніх дітей.

Жінкам, які мають сексуальні стосунки з чоловіками, лікар-гінеколог допомагає вибрати надійний засіб попередження вагітності. Окрім презервативу, який захищає жінку ще й від хвороб, які передаються через сексуальні стосунки, попередити вагітність можна спеціальними гормональними пігулками, які також призначає лікар.

Тема: «Вагітність, пологи, або звідки беруться діти»

В середині тіла, за піхвою, у жінки знаходиться матка. Це орган, за формою схожий на грушу, у ньому росте дитина. З обох боків до матки

приєднані маточні труби, які закінчуються яєчниками – невеликими органами овальної форми. В яєчниках постійно утворюються нові яйцеклітини, які через маточні труби потрапляють до матки. Коли яйцеклітина в маточних трубах зустрічається з чоловічим сперматозоїдом, вона запліднюється та потрапляє в матку, де з заплідненої яйцеклітини утворюється кулька, яка швидко збільшується. З неї утворюються всі органи майбутньої дитини: очі, руки, ноги, тулуб, мозок. Тоді кажуть, що жінка завагітніла і чекає дитину.

Для того щоб жінка дізналася, чи вона вагітна, їй треба купити в аптеці спеціальний тест на вагітність і використати згідно з доданою до нього інструкцією. Якщо тест виявиться позитивним, жінці треба іти до лікаря-гінеколога, щоб той підтвердив вагітність. Якщо жінка не може самостійно зрозуміти, як користуватися цим тестом, їй треба звернутися до мами чи одразу до лікаря.

Коли жінка дізнається, що вона вагітна, їй треба думати про своє здоров'я, не нервуватися, слухати приємну музику, ходити на прогулянки і правильно харчуватися. А ще їй потрібно знати, як росте у неї в животі її дитина.

Так, на третьому тижні у дитини починає битися серце та формується нервова система. Наприкінці 4-го тижня довжина зародку становить 4 мм, а шеститижневий зародок вже дуже схожий на дорослу людину: голівка притиснута до грудей, видно очі, на ручках є пальчики. Через три місяці після запліднення довжина дитини становить 13 см, вона плаває у спеціальному мішечку в матці і їсть через пуповину. На животі у кожної людини є дірочка – пуп. Через цю дірочку дитина харчувалася, коли була у мами в животі.

П'ятимісячна дитина важить майже півкілограма, а майбутня мати в цей час починає відчувати у себе в животі її рухи.

Сьомий та восьмий місяці вагітності – це період дуже швидкого зростання дитини, на вигляд вона нічим не відрізняється від немовляти і вже готується народитися. У цей час живіт жінки стає великим, їй важко ходити і незручно спати, але вона дуже любить свою дитину і чекає на її народження.

Через дев'ять місяців після запліднення дитина стає великою і вже не вміщається у мами в животі. Вона починає виходити назовні. В цей час жінка відчуває біль внизу живота, в неї починаються пологи. Дуже важливо, щоб народження дитини відбувалося в лікарні – пологовому будинку, де гінекологи та акушери допоможуть дитині безболісно вийти із живота матері.

Тема: «Інфекції, що передаються статевим шляхом»

Є інфекції, якими ми можемо захворіти, коли вступаємо у статеві стосунки. Це буває тоді, коли чоловік або жінка вже хворі і можуть передати свою хворобу тому, з ким мають статеві стосунки. Ці хвороби (сифіліс, гонорея, герпес, молочниця (кольпіт), трихомоноз тощо) дуже довго лікуються і тому важливо вчасно звернутися до лікаря. Часто людина сама не знає, що вона

хвора і може заразити інших. Тому чоловіку, коли він займається сексом, потрібно одягати презерватив. Ознаками таких хвороб є виділення з неприємним запахом із піхви чи члена; свербіння та біль у статевих органах; поява на них виразок. З першими ознаками хвороби жінці потрібно звернутися до гінеколога, а чоловіку – до уролога, які, якщо буде потрібно, дадуть направлення на обстеження до шкірно-венерологічної лікарні.